

НАПРЯМ «ДИЗАЙН»
Розділ I. ДИЗАЙН ЯК КУЛЬТУРНА ПРАКТИКА

Part I. DESIGN AS A CULTURAL PRACTICE

УДК 658.512.2

**УКРАЇНСЬКІ ПРИСЛІВ'Я ПРО КОЗАКІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДИЗАЙНУ :
ТРАНСЛЯЦІЯ КУЛЬТУРНОГО КОДУ**

Сізова Ксенія – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри лінгводидактики та журналістики,
Кременчуцький національний університет ім. Михайла Остроградського, м. Кременчук
<https://orcid.org/0000-0002-3269-6343>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v48i.818>
sizovax@gmail.com

Бутко Лариса – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних наук, культури і
мистецтва, Кременчуцький національний університет ім. Михайла Остроградського, м. Кременчук
<https://orcid.org/0000-0002-8817-3381>
larysabutko@gmail.com

Федоренко Світлана – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних наук, культури і
мистецтва, Кременчуцький національний університет ім. Михайла Остроградського, м. Кременчук
<https://orcid.org/0009-0000-2763-8280>
svfedor70@gmail.com

Розглядаються особливості функціонування українських прислів'їв про козаків як елементу графічного дизайну в умовах війни. Прислів'я є народними афористичними висловами, у яких зберігається споконвічна мудрість українців, їх історичний та культурний досвід, тобто вони транслюють український культурний код. Прислів'я, що акумулюють багатовіковий досвід народу, є інструментом трансляції суспільних цінностей і норм. У стислих висловах із досконалою відточеною художньою формою сконцентрований глибокий філософський зміст, світоглядні орієнтири, морально-етичні переконання. Невипадковим є звернення суспільства до народних афористичних висловів у важкі часи випробувань. У кризові часи прислів'я стають тими настановами, моральними орієнтирами, які допомагають не загубитися, не втратити віру в майбутнє і надію на краще. Образ козака, захисника рідної землі, є одним із ключових у прислів'ях, оскільки історія України нерозривно пов'язана з козацтвом. Козак зображується як смілива й рішуча людина, віддана Україні. Аналіз сучасної рекламної продукції показав, що фольклорний жанр прислів'я є актуальним у сучасних умовах. Прислів'я функціонують не лише в мовленні українців або як одиниці, зафіксовані у літературі, вони активно експлуатуються масовою культурою: їх використовують для друку на різних товарах, при розробці поліграфічних виробів, зокрема, афіш спортивних і культурних заходів, листівок і плакатів суспільно-політичного спрямування. Популярним є цитування прислів'їв на шевронах ЗСУ. Народні афоризми, зокрема, про воїнів та воїнську славу, використовуються для національно-патріотичного виховання, формування української ідентичності та свідомості, підвищення мотивації військових і цивільних. Прислів'я є потужним засобом трансляції українського культурного коду.

Ключові слова: прислів'я, козацька тематика, дизайн, реклама, культурний код, формування української ідентичності.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що особливості функціонування українських прислів'їв про козаків, як елементу графічного дизайну в сучасних умовах війни, не ставало об'єктом наукового осмислення. Прислів'я та приказки є народними афористичними висловами, у яких зберігається споконвічна мудрість українців, їхній історичний та культурний досвід, тобто вони транслюють український культурний код.

Огляд останніх досліджень. Основою наукової роботи є положення сучасної гуманітаристики. Теоретичні засади дослідження становлять ґрунтовні праці, присвячені усній народній творчості [3, 6, 17, 18]. Науковці розглядають прислів'я в різних аспектах: як форму вираження національного характеру (О. Каневська, С. Щербак [5]; Н. Кузьменко [8]); культурологічний феномен (С. Сівак, І. Добош, А. Кузан [17]); з точки зору виховного потенціалу (Т. Гайдар [1]); в аспекті семантики (Н. Кавальська [7]); функціонування в сучасних умовах (К. Лау, П. Токофські, С. Вінік (K. Lau, P. Tokofsky, S. Winick) [21]). Образ козака в українському фольклорі досліджують Л. Йовенко [4], Л. Мусіхіна [9], О. Найден [10], Н. Рудакова [15; 16], В. Чабаненко [20]. Важливим в аспекті цього дослідження є трансформаційність українського культурного ландшафту [2, 19, 22, 23] та потрактування дизайну як культурно-ціннісної універсалії (Л. Оршанський, М. Курач [11]).

Мета статті полягає в дослідженні українських прислів'їв про козаків як елементу дизайну й засобу трансляції культурного коду.

Виклад основного матеріалу. У сучасній науці існують різноманітні підходи до визначення прислів'я. «Українська фольклористична енциклопедія» репрезентує більш розлогу дефініцію: «прислів'я – мала форма народної поетичної творчості, короткий, ритмізований вислів, що несе узагальнену думку, висновок, іносказання з дидактичним ухилом» [18]. Словник-довідник «Знаки української етнокультури» визначає прислів'я як «влучний образний народний вислів, часто римований за будовою, який у стислій формі узагальнює, синтезує різні явища життя і має переважно повчальний, настановчий, філософський характер; характерною ознакою прислів'я є наявність у ньому тієї чи іншої сентенції» [3; 482].

Отже, за результатами аналізу дефініцій прислів'я в науковій літературі до його основних типологічних ознак належать: стислість, узагальненість, повчальність, ритмічність (та/або римованість).

Учені одностайні в тому, що в прислів'ях відтворюються народне життя, спосіб мислення, особливості світосприйняття, соціального устрою, тобто прислів'я відображають менталітет певного етносу. О. Каневська та С. Щербак стверджують, що національний характер яскраво відображається в усній народній творчості: як у великих, так і малих жанрах [5; 173]. Н. Кузьменко слушно зауважує, що прислів'я та приказки відображають багатоманітне життя та духовний світ українського народу [8]. Народні вислови, віддзеркалюючи загальнолюдські пріоритети, водночас фіксують національно зумовлені ціннісні уявлення про світ і людське буття.

Н. Ковальська, досліджуючи семантико-стилістичні функції паремій, наголошує на популярності прислів'їв. Дослідниця зауважує, що «у скарбниці українського усного мистецтва одне з чільних місць належить прислів'ям та приказкам, цим лаконічним, виразним, глибоко змістовним висловам тих чи інших явищ дійсності. Ці жанри постійно користувалися і користуються великою популярністю. Виникнувши на зорі зародження мови й культури, прислів'я та приказки стали невід'ємною частиною народного побуту, його словесності. З давніх-давен до сьогодні прислів'я й приказки передавали наступним поколінням правила моралі, досвід минулого життя і набуті спостереження над природою» [7].

Прислів'я, які акумулюють багатовіковий досвід народу, є інструментом трансляції суспільних цінностей і норм. Національно-виховну функцію прислів'їв важко перебільшити. У стислих висловах з досконалою відточеною художньою формою сконцентрований глибокий філософський зміст, світоглядні орієнтири, морально-етичні переконання.

Невипадковим є звернення суспільства до народних афористичних висловів у важкі часи випробувань, коли існування народу знаходиться під загрозою. У кризові часи прислів'я стають тими настановами, моральними орієнтирами, які допомагають не загубитися, не втратити віру в майбутнє і надію на краще.

Образ козака, захисника рідної землі, є одним із ключових у прислів'ях, оскільки історія України нерозривно пов'язана з козацтвом. Козак зображується як смілива й рішуча людина, віддана Україні. Н. Кириленко і С. П'ятаченко виокремлюють низку ознак, притаманних образу козака у народних афористичних висловах. Козаки зображуються як «вільнолюбиві, сміливі, веселі, справжні патріоти, кмітливі, завжди на коні, із шаблею, цінують козацькі звичаї, ліричні, щирі, шанобливі, живуть у гармонії з природою» [6; 91].

Українські прислів'я про козаків і війську славу будують у свідомості реципієнтів позитивну стереотипну оцінку воїна-захисника й патріота своєї Батьківщини – ідеального героя, постаті-символу, здатної стати взірцем для наслідування та загальнонаціональної пошани.

Із метою всебічного розкриття образу козака в українських прислів'ях проаналізовано паремії відповідної тематики [12–14] і згруповано їх за певними ідейно-тематичними різновидами.

Найбільш поширеними є прислів'я, в яких розкривається такі важливі для образу козака якості, що мужність і готовність до самопожертви, наприклад: *Де є бої, там є герої; Або волю добуту, або дома не бути; Більше разу не вмирати; Козак не боїться ні тучі, ні грому; Краще вмирати в полі, аніж в баб'ячому подолі; Не журися, козаче, нехай ворог плаче!; Одної смерті не минеш, другої не буде; Сміливий наскок половина порятунку; Сміливого куля не бере; Хто по морю плавав, тому калюжа не страшна; Чия відвага, того й перемога; То не козак, що боїться собак; Чи сяк, чи так, не боїться козак; Козакові море по коліна.*

У цій групі прислів'їв підкреслюються рішучість, здатність до ризику, відсутність страху смерті. Козак готовий віддати життя за свою землю, за козацьку волю.

Наступна група прислів'їв присвячена витримці, терпінню і силі волі, як дуже важливим для воїна характеристикам. У висловах підкреслюються вміння стійко переносити невдачі, завзятість,

наполегливість і цілеспрямованість: *Терпи, козаче, отаманом будеш; Козак з біди не заплаче; Козак з бідою, як риба з водою; Не той сильний, що камінь верже, а той, що серце в собі держе; Козак як кішка, як не кинь – на ноги впаде; Козак терпеливий як віл; Не хвались, ідучи в бій, а хвались, ідучи з бою.*

Привертає увагу вибір зооморфних образів для порівнянь. У прислів'ях обираються не звичні для інших фольклорних жанрів образи орла чи коня, а дещо приземлені: козак порівнюється з кішкою (за ознакою «витривалість»), з волем (також за ознакою «терпіння, вміння тримати спокій»). Тобто витривалість для українського воїна є найважливішою.

Цікавим є й те, що прислів'я про воїнські вміння (як-от: *Береженого Бог береже, а козака – шабля*) є менш поширеними, ніж вислови про важливість розуму, кмітливості та пильності: *Де не можна перескочити, треба перелізти; Не лише силою боротися треба, а і вмінням; Не той козак, що поборов, а той, що вивернувся; Козак мовчить, а все знає; Що козак чує, те на вус мотає; Здобувши перемогу, про пильність не забувай.* Тобто вміння володіти зброєю для козака було звичайно важливим, але розумові здібності і навіть воєнна хитрість були більш значущими. У прислів'ях стверджується, що козаки перемагають не кількістю і не зброєю, а розумом, гнучкістю, умінням обрати правильну стратегію й тактику.

Також важливим для козака є віра у власні силу й перемогу. Без цієї віри неможливо подолати ворога: *Бог не без милості, козак не без долі (щастя); Козацькому роду нема переводу; Де козак, там і слава; Поки Дніпро пливе, Україна не вмере; Слава не поляже, а про себе розкаже.* Козак живе заради воїнської слави, вона є сенсом його існування.

Актуальним для козаків була консолідованість, тобто вміння бути єдиними, діяти спільно й одноставно: *І Полтаву б дістали, якби були одноставно стали!; Коли всім народом дмухнути, то ураган буде; Як зберуться тучки в кучку – буде громовиця!; Легше вовком орати, ніж козаком проти козака воювати.* Українська історія, на жаль, багата на факти, коли розбрат і свари призводили до поразки, тому прислів'я наголошують на необхідності єдності.

Єдність не можлива без взаємодопомоги, готовності прийти на виручку. Побратимство як соціальний феномен притаманне українському козацтву, про це говорять прислів'я, наприклад: *Сам загибай, а братчика виручай.*

У прислів'ях підкреслюється важливість взаєморозуміння між воїнами і гетьманом. Мудрість керманича є запорукою перемоги: *Без гетьмана військо гине; Без доброго командира військо – отара; Як череді без личмана, так козакам без гетьмана; До булави треба голови.* Народна мудрість говорить про те, що військо, яке не має командира, перетворюється на худобу. Авторитет влади розуміється як необхідна умова успішного існування держави, її сталого розвитку.

Хоча козаки були воїнами, вони добре розуміли, що війна – це лихо. У прислів'ях проявляється миролюбність козаків, небажання воювати заради війни, вести загарбницькі походи: *Війна людей їсть, а кров'ю запиває; Кров не водиця, проливати не годиться; Кров не вода, розливати шкода.* Козак не боїться воювати, але береться за шаблю лише заради захисту рідної землі.

Серед проаналізованих прислів'їв знайдено таке, що розкриває актуальне для сьогодення явище інформаційної війни: *Язык, як шабля, а шабля, як язык.* Тобто наші пращури розуміли важливість слова як зброї у протистоянні.

Українські прислів'я є потужним засобом інформаційної боротьби, формування у світі адекватних уявлень про українців та війну. В умовах війни увага до українського мистецтва та до фольклорної спадщини, зокрема, й до прислів'їв про козаків значно зросла. Вони надихають людей, мотивують їх до дій, допомагають пережити кризові ситуації.

Прислів'я зі збірок паремій активно переходять у масову культуру і сферу реклами, де використовуються як слогани або девізи. Їх використовують у сфері дизайну для друку на різних товарах (одязі, торбинках, канцелярських товарах, посуді тощо), при розробці поліграфічних виробів, зокрема, афіш спортивних і культурних заходів, листівок і плакатів суспільно-політичного спрямування. Дуже популярним є цитування прислів'їв на шевронах ЗСУ, декоративно-інформаційних нашивках на однострої військовослужбовців.

На рис. 1. подано друк прислів'я *Козак з біди не заплаче* на світшоті чорного кольору. Дизайнери використали графічне зображення козака у профіль, шрифт прислів'я стилізований під козацький скоропис.

Рис. 1. – Принт на світшоті

На рис. 2. наведено приклад використання прислів'я *Козацькому роду нема переводу* на господарській торбинці. Дизайнери використали малюнок козака і тризуба, написання прислів'я зроблено червоним кольором. Шрифт також стилізований під козацький скоропис. Якщо світшот призначений для чоловіків, передусім, молодого віку, то господарська екторбинка (або шопер) є неодмінним атрибутом сучасних жінок. Використання таких торбинок є свідченням турботи про довкілля, природу, свідомого ставлення до екологічних проблем.

Рис. 2. – Принт на екторбинці

Наступні приклади (рис. 3. і рис. 4.) репрезентують використання прислів'їв про козаків на куклях. Це вислови *Не журися, козаче, нехай ворог плаче!* і *Не той сильний, що камінь верже, а той, що серце в собі держе*. Вони мають графічне зображення козака і шрифт, стилізований під козацький скоропис. На рис. 4, крім кукля, представлена також наліпка (стікер). Наліпку (одну з малих форм нагадуваної реклами) можна наклеїти на побутові речі, оргтехніку, авто тощо.

Рис. 3. – Принт на термокухлі

Рис. 4. – Наліпка і принт на кухлі

На рис. 5 представлено приклад воєнного шеврону з прислів'ям *Або волю добути, або дома не бути*, яке надихає на перемогу.

Рис. 5. – Воєнний шеврон

Рис. 6 репрезентує використання прислів'я *До булави треба голови* на політичному плакаті. На плакаті зображений сучасний політичний діяч, замість голови у якого – гетьманська булава. У плакаті актуалізовано повчальний зміст народного афоризму – справжній керманіч має бути розумною і порядною людиною.

Рис. 6. – Політичний плакат

Прислів'я *Де бої, там герої* використано на афіші спортивного заходу, яку представлено на рис. 7. Футбольний двобій між командами «Кривбас» і «Шахтар» подається як справжню битву. На афіші використано середньовічний антураж, шрифт, стилізований під літописи.

Рис. 7. – Афіша спортивного заходу

Аналіз сучасної рекламної продукції показав, що фольклорний жанр прислів'я є актуальним у сучасних умовах. Прислів'я функціонують не лише в мовленні українців або як одиниці, зафіксовані у літературі, вони активно експлуатуються масовою культурою.

Висновки. У сучасних умовах важливими є донесення до широкого світового загалу інформації про українську культуру, зокрема, усну народну творчість, популяризація образу українського воїна. Ознайомлення з прислів'ями сприяє розумінню особливостей українського національного характеру.

В умовах російсько-української війни увага до української фольклорної спадщини, зокрема, й прислів'їв про козаків, значно зросла. Вони надихають людей, мотивують їх до дій, допомагають пережити кризові ситуації. Прислів'я є потужним засобом трансляції українського культурного коду.

Аналіз сучасної рекламної продукції показав, що фольклорний жанр прислів'я є актуальним у сучасних умовах. Прислів'я функціонують не лише в мовленні українців або як одиниці, зафіксовані у

літературі, вони активно експлуатуються масовою культурою: їх використовують для друку на різних товарах, розробці поліграфічних виробів, зокрема, афіш спортивних і культурних заходів, листівок і плакатів суспільно-політичного спрямування. Дуже популярним є цитування прислів'їв на шевронах ЗСУ.

Народні афоризми, зокрема, про воїнів та воїнську славу, використовуються для національно-патріотичного виховання, формування української ідентичності та свідомості, підвищення мотивації військових і цивільних.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження реакції мистецтва, у тому числі, й дизайнерського, на виклики сучасності дозволить заповнити лакуни в масштабній картині векторів розвитку української культури загалом.

Список використаної літератури

1. Гайдар Т. Жанри фольклору та відображення в них виховного ідеалу українців. *Українська мова і література в школі*. 2002. № 3. С. 9–12.
2. Виткалов С. В. Еволюційні процеси в сучасному культурному просторі регіону. *Культура України*, 2021. Вип. 72. С. 53–61.
3. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. Київ : Довіра, 2006.
4. Йовенко Л. І. Образ героя в українському фольклорі. 2013. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/886/186.pdf>
5. Каневська О. Б., Щербак С. В. Малі фольклорні жанри як форма вираження національного характеру. *Філологічні студії*. 2014. Вип. 10. С. 172–181.
6. Кириленко Н. І., П'ятаченко С. В. Фольклор і література: художня рецепція етнокультурних кодів: монографія. Суми : ФОП Цьома С.П., 2019. 127 с.
7. Ковальська Н. А. Семантико-стилістичні функції паремій: теоретичний аспект. *Культура народів Причорномор'я*. 2004. № 47. С. 22–28.
8. Кузьменко Н. М. Прислів'я та приказки українського народу. URL: <https://gero.snau.edu.ua/bitstream/123456789/2350/1B8.pdf>
9. Мусіхіна Л. Образ воїна в українському фольклорі. *Культурна референт ура ОУН*. 2018. URL: <http://kroun.info/iz-pershih-vust/obraz-voyna-v-ukrayinskomu-folklori/>
10. Найден О. Воїн в українському фольклорі: семантичні та образні аспекти. Київ : Стилос, 2020. 224 с.
11. Оршанський Л., Курач М. Дизайн як культурно-ціннісна універсалия. *Наук. вісник Ужгород. нац. ун-ту*. 2013. Вип. 27. С. 138–140.
12. Прислів'я про козаків. URL: <https://dovidka.biz.ua/prisliv-ya-pro-kozakiv/>
13. Прислів'я та приказки про козаків. URL: <https://spadok.org.ua/folklor/prisliv-ya-ta-prykazky-pro-kozakiv>
14. Прислів'я та приказки про українських козаків. URL: <https://mala.storinka.org.htm>
15. Рудакова Н. Тема козацтва в українській народній неказковій прозі. *Science and Education a New Dimension*. Philology. 2020. VIII(72), Issue : 241. P. 56–59.
16. Рудакова Н. Художні засоби героїзації образу козака у фольклорі. *Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка*. Літературознавство, мовознавство, фольклористика. 2012. Вип. 23. С. 49–52.
17. Сівак Є., Добош І., Кузан А. Усна народна творчість як культурологічний феномен. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 34, т. 4. 2020. С. 185–190.
18. Українська фольклористична енциклопедія у 2-х т. / Упоряд., наук. ред. д. філол. н., проф. М. К. Дмитренко. Київ : Сталь, 2018.
19. Федоренко С. А., Бутко Л. В., Осадчий В. В. Український мурал періоду російсько-української війни: проектний та соціокультурний вимір *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. пр. молодих учених Дрогобиць. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка*. Дрогобич : Вид. дім «Гельветика», 2023. Вип. 64. Т. 2. С. 136–143. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/64-2-22>
20. Чабаненко В.А. Козацтво і фольклор. *Енциклопедія історії України*: Т. 4: / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Ін-т історії України. Київ : Наук. думка, 2007. 528 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Kozactvo_i_folklor
21. Lau K. J., Tokofsky P., Winick S. D. What Goes Around Comes Around: the Circulation of Proverbs in Contemporary Life. Logan : Utah State University Press, 2004.
22. Martynshyn Y., Khlystun O., Butko L., Krupa O., & Antonivska M. The Culture of Economic Life of Society: Structure, Functions, Management. *Socio-Cultural Management Journal*, 6(1), 3–26. <https://doi.org/10.31866/2709-846X.1.2023.278644>
23. Robertson J. Enlightenment and Modernity, Historians and Philosophers. *International Journal for History, Culture and Modernity*. Volume 8 (2020). P. 278–321.

References

1. Haydar T. Zhanry fol'kloru ta vidobrazhennya v nykh vykhovnoho idealu ukrayintsiv. *Ukrayins'ka mova i literatura v shkoli*. 2002. № 3. S. 9–12.
2. Vytkalov S. V. Evolyutsiyni protsesy v suchasnomu kul'turnomu prostori rehionu. *Kul'tura Ukrayiny*, 2021. Vyp. 72. S. 53–61.

3. Zhayvoronok V. V. Znaky ukrayins'koyi etnokul'tury : Slovnyk-dovidnyk. Kyiv : Dovira, 2006.
4. Yovenko L. I. Obraz heroya v ukrayins'komu fol'klori. 2013. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/886/186.pdf>
5. Kanevs'ka O. B, Shcherbak S. V. Mali fol'klorni zhanry yak forma vyrazhennya natsional'noho kharakteru. *Filolohichni studiyi*. 2014. Vyp. 10. S. 172–181.
6. Kyrylenko N. I., P'yatachenko S. V. Fol'klor i literatura: khudozhnya retseptsiya etnokul'turnykh kodiv: monohrafiya. Sumy : FOP Ts'oma S. P., 2019. 127 s.
7. Koval's'ka N. A. Semantyko-stylistychni funktsiyi paremiy: teoretychnyy aspekt. *Kul'tura narodiv Prychornomor'ya*. 2004. № 47. S. 22–28.
8. Kuz'menko N. M. Prysliv'ya ta prykazky ukrayins'koho narodu. URL: <https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/2350/1B8.pdf>
9. Musikhina L. Obraz voyina v ukrayins'komu fol'klori. Kul'turna referent ura OUN. 2018. URL: <http://kroun.info/iz-pershih-vust/obraz-voyina-v-ukrayinskomu-folklori/>
10. Nayden O. Voyin v ukrayins'komu fol'klori: semantychni ta obrazni aspekty. Kyiv : Stylos, 2020. 224 s.
11. Orshans'kyi L., Kurach M. Dyzayn yak kul'turno-tsinnisna universal'na naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. 2013. Vyp. 27. S. 138–140.
12. Prysliv'ya pro kozakiv. URL: <https://dovidka.biz.ua/prisliv-ya-pro-kozakiv/>
13. Prysliv'ya ta prykazky pro kozakiv. URL: <https://spadok.org.ua/folklor/prysliv-ya-ta-prykazky-pro-kozakiv>
14. Prysliv'ya ta prykazky pro ukrayins'kykh kozakiv. URL: <https://mala.storinka.org.htm>
15. Rudakova N. Tema kozatstva v ukrayins'kiy narodniy nekazkoviy prozi. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2020. VIII (72), Issue : 241. P. 56–59.
16. Rudakova N. Khudozhni zasoby heroyizatsiyi obrazu kozaka u fol'klori. *Visnyk Kyivskoho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Literaturoznavstvo, movoznavstvo, fol'klorystyka*. 2012. Vyp. 23. S. 49–52.
17. Sivak YE., Dobosh I., Kuzan A. Usna narodna tvorchist' yak kul'turolohichnyy fenomen. *Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk*. Vyp. 34, tom 4. 2020. S. 185–190.
18. *Ukrayins'ka fol'klorystychna entsyklopediya u 2-kh t. / Uporyadnyk, naukovyy redaktor d. filol. n., profesor M. K. Dmytrenko*. Kyiv : Stal', 2018.
19. Fedorenko S. A., Butko L. V., Osadchyy V. V. Ukrayins'kyy mural periodu rosiys'ko-ukrayins'koyi viyny: proyektyny ta sotsiokul'turnyy vymir *Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk: mizhvuzivs'kyi zbirnyk naukovykh prats' molodykh vchenykh Drohobys'koho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Drohobych: Vydavnychyy dim «Hel'vetyka», 2023. Vyp. 64. T. 2. S. 136-143. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/64-2-22>*
20. Chabanenko V.A. Kozatstvo i fol'klor. *Entsyklopediya istoriyi Ukrainy: T. 4: / Redkol.: V. A. Smoliiy (holova) ta in. NAN Ukrainy. Instytut istoriyi Ukrainy. K.: Naukova dumka, 2007. 528 s. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Kozactvo_i_folklor*.

UDC 658.512.2

UKRAINIAN PROVERBS ABOUT COSSACKS AS A DESIGN ELEMENT : TRANSMISSION
OF THE CULTURAL CODE

Sizova Ksenia – Doctor of Philological Sciences, Professor, Head of the Department of Linguistic Didactics and Journalism, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi, Kremenchuk

Butko Larysa – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Humanities, Culture and Art, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University, Kremenchuk

Fedorenko Svitlana – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Humanities, Culture and Art, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University, Kremenchuk

The article examines the peculiarities of the functioning of Ukrainian proverbs about the Cossacks as an element of graphic design in the conditions of war. Proverbs are folk aphoristic sayings that preserve the ancient wisdom of Ukrainians, their historical and cultural experience, that is, they transmit the Ukrainian cultural code. Proverbs, which accumulate the centuries-old experience of the people, are a tool for broadcasting social values and norms. Deep philosophical content, worldview orientations, moral and ethical convictions are concentrated in concise expressions with a perfectly honed artistic form. It is no accident that society turns to folk aphoristic sayings in difficult times of trials. In times of crisis, proverbs become those instructions, moral guidelines that help not to get lost, not to lose faith in the future and hope for the best. The image of the Cossack, the defender of the native land, is one of the key ones in proverbs, since the history of Ukraine is inextricably linked with the Cossacks. Cossack is depicted as a brave and determined person, devoted to Ukraine. The analysis of modern advertising products showed that the folklore genre of the proverb is relevant in modern conditions. Proverbs function not only in the speech of Ukrainians or as units recorded in literature, they are actively exploited by mass culture. Proverbs are used for printing on various products, in the development of printing products, in particular, posters for sports and cultural events, postcards and posters of a socio-political direction. Quoting proverbs on the chevrons of the Armed Forces is very popular. Folk aphorisms, in particular, about soldiers and military glory, are used for national-patriotic education, the formation of Ukrainian identity and consciousness, and increasing the motivation of military and civilians. Proverbs act as a powerful means of broadcasting the Ukrainian cultural code.

Key words: proverb, Cossack theme, design, advertising, cultural code, formation of Ukrainian identity.